

COMPLEXUL MUZEAL NAȚIONAL „MOLDOVA” IAȘI
MUZEUL DE ISTORIE A MOLDOVEI

CERCETĂRI ISTORICE
(SERIE NOUĂ)

XXXVI
2017

IAȘI
2017

COMITETUL DE REDACȚIE

Senica ȚURCANU (redactor șef)
Lăcrămioara STRATULAT
Loredana SOLCAN
Sorin IFTIMI
Ioan IAȚCU
Adriana MIRON (secretar de redacție)

Traduceri revizuite/realizate

Coralia COSTAȘ

Grafică copertă și Editare DTP

Cătălin HRIBAN

Adresa redacției

Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași
Muzeul de Istorie a Moldovei
Piața Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 1
Iași, RO-700028
Telefon: 04 0232218383
Fax: 04 0332408166
e-mail: cercetari.istorice@yahoo.com

ISSN 1453-3960

EDITURA PALATUL CULTURII

Iași

SUMAR
SOMMAIRE – CONTENTS – INHALT

ABREVIERI <i>Abbreviations – Abreviations – Abkürzungen</i>	7
Mădălin-Cornel VĂLEANU, Evoluția habitatului uman în spațiul carpato-nistrean din Paleoliticul Superior și până în Neolitic / <i>The Evolution of the Human Habitat Between the Upper Paleolithic and the Neolithic</i>	11
Sergiu-Constantin ENEA, Din nou despre simboluri. Scurte considerații despre pintaderele din Neoliticul României / <i>Again about Symbols. Short Considerations on the Romanian Neolithic Stamp Seals</i>	33
Vasile DIACONU, Un vas eneolitic de tip kernos descoperit la Răucești, județul Neamț / <i>A Kernos-Type Eneolithic Vessel Discovered in Răucești, Neamț County</i>	47
George BODI, Ana-Lavinia VASILIU, Andrei Victor OANCEA, Mihaela OLARU, Investigație metodologică asupra posibilității caracterizării porozității ceramice cu ajutorul analizei automate a imaginilor digitale / <i>Methodological Investigation on the Possibility of Characterization of Ceramic Porosity through Digital Images Analysis</i> .	55
Casandra BRAȘOVEANU, Diana-Măriuca VORNICU, Felix-Adrian TENCARIU, Notă asupra materialelor din perioada Hallstattului Timpuriu descoperite recent în situl Isaiia - Balta Popii / <i>Note on the Finds Dated to Early Hallstatt Recently Discovered in the Site of Isaiia - Balta Popii</i>	81
Ioan IAȚCU, Tamalia-Elena MARIN, New Discoveries on the Middle Prut River: A Rare Type of Sinopean Amphora / <i>Noi descoperiri pe Prutul Mijlociu: un tip rar de amforă sinopeană</i>	95
Cătălin HRIBAN, The Adversary and its Weapon. The Late Medieval Depictions of the Anti-Christian / <i>Adversarul și armele sale. Reprezentări ale anti-creștinismului în Evul Mediu târziu</i>	105

Bobi APĂVĂLOAEI, Încercări de sistematizare a orașului Iași în perioada domniilor fanariote / <i>Systematization Attempts in the City of Iași During the Reign of the Phanariote Princes</i>	155
Violeta-Anca EPURE, Justiția în Principatele Române în viziunea călătorilor și consulilor francezi din perioada prepașoptistă / <i>La justice dans les Principautés Roumaines dans la vision des voyageurs et consuls français avant la révolution de 1848</i>	189
Ștefan S. GOROVEI, Testamentul unui ctitor ieșean: Paharnicul Iordache Lozonschi (1827) / <i>Le testament d'un ktitor jassyot: l'échanson Iordache Lozonschi (1827)</i>	203
Sorin IFTIMI, Colecția de portrete a familiei Callimachi (secolele XVIII-XIX) / <i>The Collection of Callimachi Family Portraits (18th -19th Century)</i>	225
Tudor-Radu TIRON, Mihail vodă Sturdza și proiectul celei dintâi decorații românești: <i>Semnul Distenției a Neprihănitei Slujbe</i> / <i>Le prince Michel Sturdza et le projet de la première décoration roumaine: le Signe de distinction Pour Service Irréprochable</i>	263
Vasile DIACONU, Restituiri privitoare la istoricul arheologiei nemțene. In memoriam prof. dr. Ioan Mitrea (1937-2017) / <i>Some Restitutions Regarding the History of Archaeology within the County of Neamț. In Memoriam Prof. Ioan Mitrea (1937-2017)</i>	297
Brîndușa MUNTEANU, Victor Condurache – personalitate a muzeografiei românești / <i>Victor Condurache – A Personality of the Romanian Museography</i>	311
Narcis Dorin ION, Din viața familiei Rosetti. Convorbiri cu Elisaveta (Safta) Varlam / <i>From the Life of the Rosetti Family. Discussions with Elisaveta (Safta) Varlam</i>	321

Recenzii și note de lectură

- Tudor Arnăuț, *Spații sacre și practici funerare din mileniul I a. Chr. în arealul carpato-balcanic*, Universitatea de Stat din Moldova, Centrul de Cercetare Științifică „Științele Umanistice”, Laboratorul de Cercetări Științifice „Tracologie”, Casa Editorial-Poligrafică „Bons Offices”, Chișinău, 2014, 564 p. (Tamilia-Elena MARIN) 347
- Dan Floareș, *Petru Șchiopul și epoca sa*, Editura Vasiliana '98, Iași, 2017, 255 p. (Cătălin HRIBAN) 352
- Sorin Iftimi, Aurica Ichim, *Iași – Capitala României, 1916-1918. Iassy – Capital City of Romania*, București, 2017, 311 p. (Ion I. SOLCANU) 357
- Ion Agrigoroaiei, *Opinie publică și stare de spirit în vremea Războiului de Întregire și a Marii Uniri*, ediția a II-a revizuită, Editura Fundației Academice AXIS, Iași, 2016, 324 p. (Ion I. SOLCANU)..... 358
- Ion Hâncu, *Scara vieții*, ediție îngrijită de prof. univ. dr. hab. Gheorghe Postică, Chișinău, 2016, 300 p. (Costică ASĂVOAIE) 360

Obituaria

- Paraschiva-Victoria Batariuc (13 ianuarie 1948-17 iunie 2016) (Rodica POPOVICI)..... 363

ABREVIERI

ABBREVIATIONS - ABREVIATIONS - ABKURZUNGEN

AARMSȘ	<i>Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Științifice</i> , București.
AIIAI/ AIIX	<i>Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Iași/ Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”</i> , Iași.
AMM	<i>Acta Moldaviae Meridionalis</i> , Anuarul Muzeului Județean Vaslui.
AMN	<i>Acta Musei Napocensis</i> , Muzeul de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca.
AMP	<i>Acta Musei Porolissensis</i> , Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău.
AMS	<i>Acta Moldaviae Septentrionalis</i> , Muzeul Județean Botoșani.
Angustia	<i>Angustia</i> , Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe.
AP	<i>Analele Putnei</i> , Centrul de cercetare și documentare „Ștefan cel Mare”, Mănăstirea Putna.
Apulum	<i>Apulum. Acta Musei Apulensis</i> , Muzeul Național al Unirii, Alba-Iulia
ArhGen	<i>Arhiva Genealogică</i> , Academia Română. Comisia de Heraldică, Genealogie și Sigilografie, Iași.
Arhiva	<i>Arhiva. Organul Societății Științifice și Literare</i> , Iași.
Arhiva Românească	<i>Arhiva Românească</i> , București.
ArhMed	<i>Arheologia Medievală</i> , Asociația Arheologilor Medieviști din România.
ArhMold	<i>Arheologia Moldovei</i> , Institutul de Arheologie Iași.
Ars Transilvanniae	<i>Ars Transilvaniae</i> , Institutul de arheologie și istoria artelor, Cluj-Napoca.
AȘUI	<i>Analele Științifice ale Universității „A. I. Cuza” din Iași</i> , Iași.
BAM	<i>Bibliotheca Archaeologica Moldaviae</i> , Iași.
BMA	<i>Bibliotheca Memoriae Antiquitatis</i> , Piatra-Neamț.
B.MIM	<i>București. Materiale de Istorie și Muzeografie</i> , Muzeul Municipiului București.
Boabe de Grâu	<i>Boabe de Grâu. Revistă de cultură</i> , București.
BSNR	<i>Buletinul Societății Numismatice Române</i> , București.

BTh	<i>Bibliotheca Thracologica</i> , București.
Buridava	<i>Buridava. Studii și materiale</i> , Muzeul Județean „Aurelian Sacerdoțanu”, Vâlcea.
CA	<i>Cercetări Arheologice</i> , Muzeul Național de Istorie a României, București.
Carpica	<i>Carpica</i> , Muzeul Județean de Istorie „Iulian Antonescu”, Bacău.
CC	<i>Codrul Cosminului</i> , Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava.
CCAR	<i>Cronica cercetărilor arheologice din România</i> , CIMEC, București.
CCDJ	<i>Cultură și civilizație la Dunărea de Jos</i> , Muzeul Dunării de Jos, Călărași.
CDM	<i>Catalogul documentelor moldovenești</i> , București.
CI	<i>Cercetări Istorice</i> , Muzeul de Istorie a Moldovei, Iași.
CN	<i>Cercetări Numismatice</i> , Muzeul Național de Istorie a României, București.
CNA	<i>Cronica numismatică și arheologică. Foaie de informații a Societății Numismatice Române</i> , București.
Cumidava	<i>Cumidava</i> , Muzeul Județean de Istorie, Brașov.
Dacia	<i>Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie</i> , București.
Dacia N. S.	<i>Dacia. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne</i> , Nouvelle Série, București.
DIR	<i>Documente privind istoria României</i> , seria A, Moldova; seria B, Țara Românească, București.
Dolgozatok	<i>Dolgozatok. Az Erdélyi Nemzeti Múzeum érem- és régiséggyűjteményéről</i> , Kolozsvár.
DRH	<i>Documenta Romaniae Historica</i> , seria A, Moldova; seria B, Țara Românească, București.
ERAUL	<i>Etudes et recherches archéologiques de l'Université de Liège</i> , Liège.
Europa XXI	<i>Europa XXI</i> , Centrul de Istorie și Civilizație Europeană, Academia Română, Filiala Iași.
Forum Cultural	<i>Forum Cultural</i> , Direcția Județeană pentru Cultură și Patrimoniul Cultural Național Botoșani.
Herb	<i>Herb. Revista română de heraldică</i> , Institutul Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”, Iași.
Hierasus	<i>Hierasus. Anuarul Muzeului Județean Botoșani</i> , Muzeul Județean Botoșani.
Historia Urbana	<i>Historia Urbana</i> , Academia Română. Comisia de Istorie a Orașelor din România, Sibiu.

IN	<i>Ioan Neculce. Buletinul Muzeului Municipal Iași</i> , Iași.
KSIA	<i>Kratkie soobšenija Instituta Arheologii</i> , Kiev.
MAE	Ministerul Afacerilor Externe.
MCA	<i>Materiale și Cercetări Arheologice</i> , Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București.
MDO	<i>Monitorul. Diar oficial al Terei Romanesci</i> , București.
MemAntiq	<i>Memoria Antiquitatis. Acta Musei Petrodavensis</i> , Complexul Muzeal Județean Neamț.
MMS	<i>Mitropolia Moldovei și Sucevei</i> , Iași.
MN	<i>Muzeul Național</i> , Muzeul Național de Istorie a României, București.
MNAR	Muzeul Național de Artă al României.
MOF	<i>Monitorul Oficial al României</i> , București.
Monumentul	<i>Monumentul - Tradiție și Viitor, lucrările Simpozionului Național „Monumentul - Tradiție și Viitor”</i> , Iași.
Mousaios	<i>Mousaios</i> , Muzeul Județean Buzău.
Peuce	<i>Peuce</i> , Institutul de cercetări Eco-Muzeale, Tulcea.
RA	<i>Revista Arheologică</i> , Institutul Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău.
RdI	<i>Revista de Istorie</i> , București.
RIM	<i>Revista de Istorie a Moldovei</i> , Institutul de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău.
RIR	<i>Revista Istorică Română</i> , București.
RMI	<i>Revista Monumentelor Istorice</i> , București.
RMM	<i>Revista Muzeelor și Monumentelor</i> , București.
RMM-MIA	<i>Revista Muzeelor și Monumentelor. Monumente Istorice și de Artă</i> , București.
RRH	<i>Revue roumaine d'histoire</i> , București.
SAA	<i>Studia Antiqua et Archaeologica</i> , Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
Sargeția	<i>Sargetia. Acta Musei Devensis</i> , Deva.
SCIA-AP	<i>Studii și cercetări de istoria artei. Seria Artă plastică</i> , București.
SCIV(A)	<i>Studii și cercetări de istorie veche (și arheologie)</i> , Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București.
SJAN	Serviciul Județean al Arhivelor Naționale.

SMMIM	<i>Studii și Materiale de Muzeografie și Istorie Militară</i> , Muzeul Militar Central, București.
SP	<i>Studii de Preistorie</i> , Asociația Română de Arheologie, București.
StComSM	<i>Satu Mare. Studii și Comunicări</i> , Muzeul Județean Satu Mare, Satu Mare.
Suceava	<i>Suceava</i> , Anuarul Muzeului Bucovinei, Suceava.
Tibiscus	<i>Tibiscus</i> , Muzeul Banatului, Timișoara.
ThD	<i>Thraco-Dacica</i> , Institutul Român de Tracologie, București.
UISPP	Union Internationale des Sciences Préhistoriques et Protohistoriques.

TESTAMENTUL UNUI CTITOR IEȘEAN: PAHARNICUL IORDACHE LOZONSCHI (1827)*

Ștefan S. GOROVEI¹

Cuvinte-cheie: testament, genealogie, Lozonschi, Vârnav, Gorovei, boieri și răzeși

Mots-clefs: testament, généalogie, Lozonschi, Vârnav, Gorovei, boyards et răzeși

Acum câțiva ani, într-o comunicare prezentată în cadrul sesiunii *Monumentul*, am adus o sumă de informații documentare menite să plaseze pe terenul ferm al cunoștințelor istorice începuturile unui monument ieșean, biserica Sf. Gheorghe cunoscută și sub numele *Lozonschi*. Țelul principal al acelei comunicări, publicată ulterior², a fost eliminarea unei mari cantități de zgură așezată, de-a lungul timpului, pe adevărul istoric. Mărturisesc, însă, că, în subsidiar, ctitorul însuși a prezentat dintotdeauna pentru mine un interes aparte, datorită faptului că un grup de Gorovei – frați și surori – se identificau, la 1830, prin raportarea la el, arătând că ei sunt „nepoți de sor(ă) răp(o)s(a)t(u)lui pah(arnic) Iordachi Lozonschi”³. Prin coroborarea mai multor informații, culese în răstimpuri din acte și publicații, am ajuns la concluzia pe care – fără indicarea temeiurilor documentare – am și afirmat-o cu acel prilej⁴.

---

* Prima parte a acestui studiu a constituit comunicarea cu același titlu prezentată în ședința din 14 februarie 2017 a Filialei Iași a Comisiei de Heraldică, Genealogie și Sigilografie a Academiei Române [= CNHGS-I]. La pregătirea pentru tipar a ilustrațiilor care însoțesc acest text am fost ajutat de d-na Maria Magdalena Székely și de d-l Alexandru Pînzar; îi rog să primească și aici mulțumirile mele călduroase.

¹ Centrul de Istorie și Civilizație Europeană, Academia Română – Filiala Iași.

² Ștefan S. Gorovei, *Un boier nemțean, ctitor la Iași, și neamul său*, în *Monumentul*, XV. *Lucrările Simpozionului Național Monumentul – Tradiție și viitor, Ediția a XV-a, Iași, 2013*, volum coordonat de Mircea Ciobotaru, Aurica Ichim și Lucian-Valeriu Lefter, Editura „Doxologia”, Iași, 2014, p. 155-166.

³ Document original, Arhiva Gorovei, Fălțiceni.

⁴ Ștefan S. Gorovei, *Un boier nemțean, ctitor la Iași, și neamul său*, cit. (*supra*, nota 2), p. 163, nota 44: „O soră, Ilinca, a fost soția postelnicelului Vasile Gorovei de la Podoleni (1782, 1796), fratele credincierului Constantin de la Radomirești; urmașii lor s-au prezentat, în două generații succesive, drept

Mai ample precizări genealogice nu-și aveau locul în acel studiu, al cărui scop fusese cu totul altul și care trebuia circumscris temei reuniunii: monumentele istorice. Ca urmare, unii dintre cititorii și utilizatorii lui mi-au reproșat amical „zgârcenia” atât a informațiilor genealogice, cât și a referințelor (trimiterilor documentare/arhivistice) pentru unele afirmații.

O întâmplare fericită îmi îngăduie să revin⁵ asupra ctitorului ieșean și a rudelor sale: d-l Mihai Dim. Sturdza mi-a semnalat existența testamentului lui Iordache Lozonschi, în care figurează și nepoții Gorovei. Exprimând și aici întreaga recunoștință d-lui Sturdza pentru semnalarea acestui document și d-rei dr. Elena Bedreag pentru procurarea imaginii digitale (Fig. 1 și 2), înfățișez acum aceste precizări cu documentația necesară.

A părut, probabil, incredibilă afirmația că paharnicul-ctitor **nu** aparținea unei familii care să fi purtat, din moși-strămoși, patronimul Lozonschi (de rezonanță polonă) și că acesta a fost, de fapt, numele (poate *porecla*) unui membru al familiei Vicol. Această realitate se desprinde din documentele pe care comuna Ghigoiești le-a dăruit Academiei Române la începutul secolului al XX-lea și ale căror rezumate au fost publicate încă din 1910⁶. Iată principalele documente care o atestă.

La 1753 (martie 12), Lozonschi Vicol cumpără de la medelnicerul Ion Lucaci „partea de moșie din satul Ghigoești, ținutul Neamțului, pe care o cumpărase tatăl său clucerul Lucaci”⁷. La 1791 (februarie 27), se dă o mărturie că „Lozonschi și cu fiii săi au stăpânit partea de moșie ce au cumpărat-o de la Lucaci în Ghigoești”⁸. Peste câteva zile, la 5 martie, Iordachi Lozonschi ot vistierie răspunde „în pricina ce au avut pentru partea de moșie din Ghigoești, ținutul Neamțului, ce au fost cumpărat-o tatăl său de la Lucaci medelnicerul”⁹. Aceste trei documente sunt suficiente pentru a demonstra că **Iordachi Lozonschi este fiul lui Lozonschi Vicol**.

S-ar putea replica, desigur, că personajul numit la 1753 *Lozonschi Vicol* a fost un Lozonschi al cărui prim nume (poreclă) era, de fapt, Vicol. Împotriva unei

---

«nepoți de soră răposatului paharnic Iordachi Lozonschi». Despre această ramură – Ștefan S. Gorovei, *Mobilitatea populației reflectată în istoria unei familii: purtătorii numelui Gorovei (sec. XVI-XXI)*, în *Carpica*, XLII, 2013, p. 382-383.

⁵ Reiau, parțial, și unele informații din studiul publicat în 2014 (cit. *supra*, nota 2).

⁶ Biblioteca Academiei Române, *Creșterea Colecțiilor*, XIV, 1910, ianuarie-martie, Librăria Socec & Comp., București, 1910, p. 46-54.

⁷ *Ibidem*, p. 47 (Biblioteca Academiei Române, *Documente istorice*, CXXIV/16).

⁸ *Ibidem*, p. 49 (Biblioteca Academiei Române, *Documente istorice*, CXXIV/22).

⁹ *Ibidem*, p. 49 (Biblioteca Academiei Române, *Documente istorice*, CXXIV/24; v. și CXXIV/23: „Scrisoarea lui Iordache Lozonschi ot vistierie în pricina părții de moșie ce a fost cumpărat-o tatăl său de la medelnicerul Lucaci”).

asemenea ipoteze aduc, însă, un martor a cărui credibilitate nu poate fi pusă de nimeni la îndoială: paharnicul Iordache Lozonschi însuși.

La 1802, pe când era doar „ot vistierie”, el a fost însărcinat cu redactarea unei spițe a urmașilor lui Toader Trudescu, în legătură cu stăpânirea pământului în satul Trudești¹⁰. Această spiță¹¹ arată că Toader Trudescu – trăitor pe la sfârșitul veacului al XVI-lea – a avut patru copii, care au dat cei patru „bătrâni” ai satului. Înșirarea generațiilor în cele patru ramuri arată foarte plastic și elocvent efectul înrudirilor multiple, care ne încurcă de atâtea ori în aprecierea întinderilor pe care le stăpâneau unii și alții dintre urmașii unui descălecător de sat. Din *Drăguica ce au ținut-o Ștefan stolnicu* descinde, în a patra generație, o *Ioana*, căsătorită cu Toader Giuncu, părinți a trei copii: Ștefan Giuncu (din care coboară neamul Giuncu, încă prezent la Ghigoiești), Axenia, soția lui Manolache Tebeica și Maria, căsătorită cu vornicul Tiron. Aceștia din urmă au avut un fiu Ion, strămoșul Tironeștilor, și o fiică *Irina ce au ținut-o Lozonschi Vicol*. La rândul său, acest *Lozonschi Vicol* era și el descendent dintr-o fiică a lui Toader Trudescu, Ana, a cărei strănepoată a fost *Dochița ce au ținut-o Grigore Vicol*. Trei copii au rezultat din căsătoria acestora: Ursu Vicol, fără urmași, *Gafița ce au ținut-o Constantin Mareș* și Ion Vicol, tată a șase copii: **Lozonschi Vicol**, Neculai Vicol, Gheorghe Vicol, Grigoraș Vicol, Catrina și Maria.

În termenii genealogiei științifice, neamul Vicol – al cărui prim reprezentant aici este un *Grigore Vicol*, trăitor pe la 1680-1690 – s-a despărțit, la un moment dat, în două mari ramuri: una a purtat în continuare patronimul cel vechi, Vicol, iar cealaltă a preluat și a transformat în patronim porecla *Lozonschi*. Fenomenul nu este necunoscut în istoria familiilor românești, atât în Moldova¹², cât și în Țara Românească¹³. Îl avem chiar și într-o familie munteană (Buzescu) din care o ramură

¹⁰ Sat din vecinătatea Ghigoieștilor, azi dispărut (ca și Ungurașii și Bungeștii); cf. Prof. Cezar Viorel Ventaniuc, *Comuna Ștefan cel Mare – locul în care istoria neamului nostru este prezentă la tot pasul*, în *Identitate nemțeană*, volum colectiv al profesorilor de istorie din județul Neamț, coordonatori: prof. Elena Preda, prof. dr. Daniel Dieaconu, Editura „Cetatea Doamnei”, Piatra-Neamț & Editura Universitară București, 2012, p. 123 (în ciuda titlului așa de pompos, textul nu are **nici o valoare științifică**).

¹¹ Remarcată și de G. Bezviconi, *Cercetări genealogice românești (I)*, în *AIIIX*, XXIX, 1992 [= *ArbGen.AIIIX*, IV, 1992, 1-2], p. 518; în ediția anastatică: *ArbGen*, I-V, 1989-1993, 1-2, p. 518.

¹² V., de pildă, cazul Albotă-Flondor-Ciudin – Sever Zotta, *Obârșia familiei Flondor (1933)*, în *ArbGen*, VI (XI), 1999, 1-4, p. 1-9 (alte cazuri de ramuri cu nume schimbate la p. 1).

¹³ Cf. Alexandru A. Vasilescu, *Cronologia tabelară. Data alcătuirii și autorul ei*, în *RIR*, III, 1933, 1, planșa genealogică dintre paginile 72 și 73 cu familiile desprinse din vechiul trunchi Grădișteanu: Mogoșescu, Bărcănescu, Filișanu, Albescu și, firește, Grădișteanu, pentru care v. Neagu Djuvara, *Ce au fost boierii mari în Țara Românească? Saga Grădiștenilor (secolele XVI-XX)*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura „Humanitas”, București, 2011 (pentru schimbările de patronime, v. p. 37-38 și marele tabel genealogic anexat).

a ajuns în Moldova și este cunoscută sub numele Balica, preluat de la prenumele al unuia dintre ei¹⁴.

Familia Vicol și-a continuat viața la Ghigoești, ca și familia Lozonschi. Istoria lor așteaptă să fie scrisă. Despre cea din urmă știu că există încă și azi în Ghigoești și în județul Neamț, Profesorul ieșean **Gheorghe Zaharia Lozonschi** (de la Facultatea de Mecanică a Universității Tehnice „Gh. Asachi”), este chiar născut (1930) la Ghigoești și desigur tot de acolo provin d-l **Daniel Lozonschi**, primarul comunei Brusturi, d-l **Ovidiu Lozonschi**, consilier județean la Piatra-Neamț și d-na **Diana Lozonschi**, expert contabil din Tg. Neamț.

Din arborele genealogic al urmașilor lui Toader Trudescu, incluzând *ramura* Lozonschi a *neamului* Vicol, se vede că Iordache Lozonschi avea în viață, la 1802, trei frați – *Ștefan*, *Ioniță* și *Grigore* – și două surori, *Ilinca* și *Ana*, despre ai căror soți nu spune nimic. Aceste amănunte se regăsesc în testamentul din 1827, un document demn să figureze în orice culegere de acte exprimând ultima voință a autorilor lor. El poartă pecetea unei personalități de un tip care merită o cercetare aparte. Deși Iordache Lozonschi venea din lumea stăpânilor de pământ, averea asupra căreia el dispunea nu era constituită în primul rând din părți de sate. Cu o mândrie nedisimulată el hotărăște distribuirea unor sume de bani al căror quantum reflectă, probabil, atașamentul lui pentru beneficiarii acestor legate testamentare, care totalizează peste 17.000 de lei.

El stabilește, mai întâi, cele de cuviință pentru ceasul morții:

Trupul meu, întâmplându-să a mă săvârși aici, în orașul Eșii, să s(ă) îngroape la bisărica cu hramul Sfântului Marile Mucenic Gheorghie, unde sânt și ctitor, cu arhieriei și adunare de preoți, făcându-mi-să și toate legiuitile griji până la trii ani tot cu arhieriei și sobor de peoți, așijdere și la dizgroparea oasălor păcătosului meu trup iarăși să fie arhieriei și sobor de preoți. Iar întâmplându-mi-să sfârșitul aiure, pomenirile toate să mi să facă tot cu arhieriei și bisăricii aici i să va da una mie lei pentru a me vecinică pomenire.

Apoi, gândul lui se îndreaptă spre soția Catrina – care, știm deja, era fiica unui ieșean mai vechi, armașul Ioniță Gândul¹⁵. Ei îi sunt destinate

¹⁴ Cf. Alexandru I. Gonța, *Mănăstirea Balica din Iași – o ctitorie din veacul al XVI-lea a boierilor Buzești din Țara Românească* (1964), în idem, *Studii de istorie medievală*, studii selectate și pregătite pentru tipar de Maria Magdalena Székely și Ștefan S. Gorovei, cu un cuvânt introductiv de Ioan Caproșu, Editura „Dosoftei”, Iași, 1998, p. 241-248 (dar ipoteza căsătoriei lui Gherghina pitar cu Maria, fiica lui Petru Rareș, recăsătorită cu Ion Movilă, nu se poate susține, întrucât fiul lui Gherghina, hatmanul Melentie Balica, a fost soțul Anei-Șcheauca Movilă, fiica Mariei).

¹⁵ Ioan Caproșu, *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, IX. Acte interne (1791-1795), editate de ~, Editura „Dosoftei”, Iași, 2007, p. 149, nr. 160 (1793 mai 1).

locurile mele ce le am în Eș supt feredeul despre Bahliu după cuprindere scrisorilor și 5000, adică cinci mii lei bani i toate straile ce le am făcute de mine i așternutul casă și o fată din drepti robii miei țăgani.

Imediat după soție urmează familia lui, dar șirul beneficiarilor din această categorie nu începe cu propriii săi copii, ci cu fratele Grigore – singurul rămas în viață – căruia îi lasă 1500 de lei, iar fiicei acestuia, Smaranda, 500 lei. Cei trei copii – fără nume de familie – ai surorii sale Anița vor primi câte 500 de lei. Și urmează nepoții Gorovei, în frunte cu unul la care se pare că a ținut în chip deosebit, în ciuda supărărilor pe care i le-a pricinuit. Voi stărui mai mult asupra acestui paragraf, așa încât îl las la urmă.

Manolachi Lozonschi, fiul fratelui Ioniță, va primi 600 de lei, iar Sandulachi, fiul celuilalt frate, Ștefan, 1.000 de lei. Și apoi:

Trii mii lei să vor da **băetului Ștefan** ce să află dat de mine spre învățatura cărții la școala de la Suceava după osăbit răvaș ce-l are de la mine, care bani vor sta supt bună păstrare până va veni în legiuita vârstă, iar dobânda îi va fi și lui pentru hrana și îmbrăcăminte trebuincioasă.

„Băetul Ștefan”, căruia se vede că îi poartă o deosebită grijă, este copilul său din flori: „cu o țigancă roabă a sa – *ne spune paharnicul Costandin Sion, bine informat cu privire la acest prieten al tatălui său* – au făcut doi copii, din care unul s-au poreclit Codreanu și deși le-au lăsat ceva stare, dar fiind niște răi, s-au pierdut”¹⁶. Așa cum am arătat deja, este cunoscut un **Ștefan Codreanu-Lozonschi**, medelnicer în 1835, ajuns până la rangul de spătar în 1847¹⁷: neîndoielnic, una și aceeași persoană cu „băetul Ștefan” din testamentul de la 1827. Cercetări viitoare sau descoperiri întâmplătoare ne vor aduce, sper, mai multe informații cu privire atât la vremea școlirii sale la Suceava, cât și la evoluția sa ulterioară.

Abia după fiul din flori urmează „moștenitorii clironomii drepti, fiii miei Gheorghie și Marie”, care urmează a-și împărți pe din două averea sa de la Iași, țigani și banii aflători în casă și cei care s-ar mai putea încasa din dobânzile la sumele împrumutate („din datoriile ce le am la unii și alții după răspundire zapisălor”).

Punerea în aplicare a prevederilor testamentare a fost lăsată în seama marelui logofăt Teodor Balș, boier în care Lozonschi avea toată încrederea și pe care îl împuternicește chiar să adauge orice alte prevederi care ar fi de folos pentru iertarea sa, „ca pentru unul se sânt cel mai păcătos om în lume”; executorul testamentar putea, de pildă, să dispună

¹⁶ Paharnicul Costandin Sion, *Arhondologia Moldovei. Amintiri și note contimporane. Boierii moldoveni*, text ales și stabilit, glosar și indice de Rodica Rotaru, prefață de Mircea Anghelescu, postfață, note și comentarii de Ștefan S. Gorovei, Editura „Minerva”, București, 1973, p. 157.

¹⁷ Mihai-Răzvan Ungureanu, *Marea arhondologie a boierilor Moldovei (1835-1856)*, editor ~, ediția a II-a, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014, p. 59.

a să face încă vre un agiutor pentru pomenire sufletului meu și ceia ce va găsa cu cale și de cuviinți, atât întru ertare de niscai alți bani din dobânzile capetilor ce am să eu, sau și vre un agiutor la vre un sfânt locaș dumnezăesc.

Din aceste prevederi, referitoare fie la creșterea lichidităților din casă prin încasarea datoriilor „după răspundire zapisălor”, fie la „ertarea de niscai alți bani din dobânzile capetilor”, înțelegem că Iordache Lozonschi dădea bani cu împrumut și, firește, încasa și dobânzi. Nu știu dacă s-a păstrat vreunul dintre „zapisăle” care au trebuit să consemneze astfel de afaceri, dar nu cred că avem vreun motiv să nu-i credem mărturia. Omul lucrase la vistierie, era deci priceput în gestionarea banilor și a știut cum să înmulțească ceea ce a primit.

Ajung, acum, la paragraful care justifică interesul meu special pentru acest personaj. Iată-l în întregime:

Nepotului meu **Matei Goroveiu**, pe lângă toate cheltuelile, supărare și buna priința ce am avut pentru dănsul cu învățătura meșteșugului condeului moldovinesc și grecesc și pe lângă banii ce i-am dat, după izvodul ce am de la dănsul, să i să mai dei încă una mie lei, care bani, de vreme ce el să află cu patima beții, deodată nu i să vor încredința în mâna lui, ce din dobânda lor i să va face haine până să va părăsi de ace urătă patimă și atunce i să vor pute slobozi și capitile. Fratelui său, lui **Ilie Goroveiu**, pe lângă banii ce i-am dat, i să vor mai da încă cinci sute lei și tot câte cinci sute lei să vor da fratelui lor **Sandu** și celorlalte surori a lor, câte sânt în viață.

Observ, mai întâi, că acest grup de nepoți și nepoate au un nume de familie, în timp ce copiii surorii Anița nu au; aici, însă, lipsește explicarea chipului în care Lozonschi era unchiul lor. Nu e greu de deslușit acest chip, întrucât în spița de la 1802 Iordache Lozonschi arată că avea două surori, Anița și Ilinca. Prin urmare, frații Gorovei nu pot fi decât copiii Ilincăi. Această deducție este confirmată de informații documentare ceva mai târzii, din care rezultă că Sandu (Săndulache) Gorovei era fiul postelnicelului Vasile Gorovei, a cărui soție se numea Ilinca¹⁸.

Matei Gorovei îmi era cunoscut ca unul dintre copiii de manuscrise de la începutul secolului al XIX-lea: Biblioteca Academiei Române păstrează un manuscris provenit din biblioteca lui Ștefan D. Grecianu, conținând *Cartea românească de învățatură* copiată de Matei Gorovei la 1817 după tipăritura din 1646¹⁹. Cu un nume care nu se regăsește în nici una dintre ramurile cunoscute ale

¹⁸ Despre toate acestea, cu documentația aferentă: Ștefan S. Gorovei, *Mobilitatea populației reflectată în istoria unei familii*. III. *Răzeșii Gorovei de la Ghigoești* (ms.)

¹⁹ Gabriel Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești*, I, B.A.R., 1–1600, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 274 (ms. rom. 1275). Însemnarea este reprodusă și de I. Caproșu și E. Chiaburu, *Însemnări de pe manuscrise și cărți vechi din Țara Moldovei. Un Corpus editat de ~*, III, Casa Editorială „Demiurg”, Iași, 2009, p. 401.

neamului și în absența oricărei informații de natură genealogică, l-am ținut pe acest Matei în sectorul *răzleților*, cu speranța că, poate, într-o zi, voi afla despre el lucruri mai precise. Speranța s-a împlinit și acum cunoștințele disparate s-au încheat într-un tablou mai coerent.

Imaginile înfățișate aici²⁰ (Fig. 3 și 4) dovedesc că Matei avea, în adevăr, deprinderea scrisului și înțelegem că aceasta se datora unchiului Lozonschi, care se îngrijise să-i dea „învățătura meșteșugului condeiului moldovinesc și grecesc”. Înțelegem, de asemenea, că el era nepotul favorit al testatorului și că nici măcar patima beției nu-l îndepărtase de sufletul acestuia. Nu am informații suplimentare despre Matei Gorovei, a cărui moarte o pot aproxima între martie 1827 (data testamentului) și iunie 1830, când nu mai figurează între „nepoții de soră ai răposatului paharnic Iordachi Lozonschi”. Însă este posibil ca el să fi fost căsătorit și să fi avut urmași: nașterea lui poate fi plasată spre 1780²¹, ceea ce înseamnă că a murit pe la 45 de ani. Oricum, la 1827 nu era un copil: tatăl său era deja răposat la 1804, când apare văduva sa Ilinca.

Mai pot adăuga că grija lui Lozonschi de a înlesni nepoților săi o viață mai comodă se verifică și în cazul unuia dintre frații lui Matei, anume **Ilie Gorovei** (beneficiar și el al prevederilor testamentare): o hotarnică a unui loc din Iași, făcută la 1809 de Iordachi Lozonschi biv vel sulger, poartă mențiunea „trecută în condică Ilie Goroveiu”²². Deci și acest nepot a deprins meșteșugul scrisului. Chiar și un alt frate, **Iordache Gorovei**, care nu figurează în testamentul lui Iordache Lozonschi – deși probabil i-a fost fin de botez – citea și scria: pe un manuscris cu *Zăbava fandaseii*, cunoscuta traducere a lui Constantin Vărnăv, el a lăsat o însemnare despre urcarea lui Veniamin Costachi în scaunul mitropolitan la 1803²³.

Decăderea acestor băieți și a urmașilor lor face parte din acel proces de declasare, a cărui cercetare n-ar trebui să se împiedice în considerente pudibonde.

²⁰ Sunt recunoscător Prea Cuviosului Protosinghel Marcu Petcu pentru obținerea acestor imagini.

²¹ Fratele său Sandu a murit la 1848 în vârstă de 80 de ani, iar alt frate, Iordache, a murit la 1850 în vârstă de 70 de ani. Ținând seama de relativitatea consemnării vârstelor în actele mitricale (dar și a celor de Stare Civilă!), ca și de faptul că Matei pare să fi fost fratele cel mai mare, a aproxima nașterea celui din urmă pe la 1780 mi se pare rezonabil.

²² T. Codrescu, *Revistă istorică*, I, 1916, 9, p. 137.

²³ Ilie Corfus, *Câteva însemnări privind Biserica Moldovei*, în *MMS*, L, 1974, 1-2, p. 119 (ms. rom. 2798 de la Biblioteca Academiei Române); nu a fost reluată în volumul aceluiași autor, *Însemnări de demult*, Editura „Junimea”, Iași, 1975. Gabriel Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești*, II, B.A.R., 1601-3100, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 380, transcrie însemnarea, dar nu dă numele autorului ei. Este reprodușă complet (după Corfus) de I. Caproșu și E. Chiaburu, *Însemnări de pe manuscrise și cărți vechi din Țara Moldovei. Un Corpus editat de ~*, III, cit. (*supra*, nota 19), p. 158 (dar indicii nu menționează nici pe semnatar, nici manuscrisul pe care se află însemnarea).

Un cuvânt se cuvine spus și despre unele aspecte cronologice. În ceea ce privește vârstele și datele de naștere, aproximările sunt, în general, periculoase din cauza impreciziei consemnărilor, dar și a neregularităților în privința contractării căsătoriilor. Iordache Lozonschi, de pildă, este atestat documentar la 1772²⁴ (nu cunosc, încă, o mențiune mai veche) și își face diata după 55 de ani, în 1827, când se putea socoti ajuns „în vârsta aciasta a bătrânețelor în care mă aflu”; judecând după reperatele cunoscute, se poate aprecia că era născut pe la 1750-1755 și că, deci, a murit când avea vreo 70-75 de ani. Are, însă, la acea vreme, copii care încă nu ajunseseră la vârsta legiuită a maturității, erau în jur de 20 de ani sau mai puțin, deci îi procease pe când se afla la vârsta de 50-55 de ani. Nu putem ști, însă, dacă la fel se întâmplase în familia cumnatului său Gorovei. Înțelegem, din aceste întâmplări, cât de subrede pot fi reconstituirile cronologice în materie de istorie familială și cu câtă prudență trebuie să le abordăm.

Tot de cronologie ține și data însăși a diatei lui Iordache Lozonschi: 17 martie 1827. În cercetarea precedentă, am afirmat că paharnicul-ctitor a murit în ultimele luni (septembrie-decembrie) ale lui 1818 (7327), acceptând informația că anul înscris pe piatra sa funerară îi indică trecerea la cele veșnice²⁵.

Autorul cercetării arheologice de la biserica Sf. Gheorghe-Lozonschi a putut vedea acea piatră și a descris-o astfel:

„În centrul naosului, dispusă pe axul longitudinal, se află încastrată în actuala dușumea piatra de mormânt a ctitorului Iordachi Lozonschi, cioplită dintr-un bloc de marmură de formă paralelipipedică, cu dimensiunile feței de 111 x 51 cm, având un chenar în relief, sub formă de mulură, cu lățimea de 2,3 cm, paralel cu care se desfășoară inscripția, mai puțin pe latura de V: «Iordachi Lozânschi vel pah(arnic) ctitorul bisăricii (cu) hramu(l) Svântului Gheorghî 7327:1818». Slovele au dimensiunile de circa 2 x 3 cm. Câmpul este lipsit de decor²⁶.

Nu am motive să mă îndoiesc de corectitudinea descifrării și transcrierii inscripției, dar acum trebuie să constat că data ei este în contradicție cu aceea a testamentului ctitorului. Cum, pe de o parte, până la această oră nu am putut vedea eu însumi această piatră funerară, iar, pe de altă parte, testamentul nu-mi este cunoscut decât în copie, nu pot formula nici o judecată: pe piatră s-a putut înscrie nu anul când a murit ctitorul, ci anul când s-a pus piatra, tot așa cum în diată am putea avea data copiei și nu a originalului. Din documentele satului Ghigoești, așa

²⁴ *Recensămintele populației Moldovei din anii 1772-1773 și 1774 (= Moldova în epoca feudalismului, VII)*, alcătuită, cuvântul introductiv și comentariile de P. G. Dmitriev, sub redacția lui P. V. Sovietov, I, Editura „Știința”, Chișinău, 1975, p. 33.

²⁵ Costică Asăvoaic, *Biserica Sf. Gheorghe Lozonschi din Iași. Preliminarii pentru o restaurare*, în vol. *Studia in honorem Gheorghe Postică (Studii de istorie veche și medievală. Omagiu Profesorului Gheorghe Postică)*, Editura „Pontos”, Chișinău, 2004, p. 271.

²⁶ *Ibidem*, p. 270-271.

cum au fost rezumate în *Creșterea colecțiilor*, nu se poate trage nici o concluzie: o „țădula” din 25 mai 1823 privește părțile „de moșie ce are răpousatul Lozanschii ce le trag clironomii săi de la un Lucaciu biv medelnicer”²⁷, dar acest „răpousat Lozanschii” este mai degrabă Lozonschi Vicol, decât fiul său Iordache!

Mai lămuritoare ar putea fi catagrafia ținutului Neamț din 1820; acolo (f. 181^v), sunt înscrși postelnicele Săndulache Gorovei cu doi bejenari argați, precum și patru membri ai familiei Lozonschi: paharnicul Iordache (cu șase slugi), Sandulache (cu doi bejenari argați), Grigore (tot cu doi) și Manolache (cu trei)²⁸. Știm, acum, că Sandulache și Manolache erau nepoții de frate ai paharnicului, iar Grigore era chiar fratele acestuia. În studiul de acum câțiva ani, am socotit – având în vedere piatra din biserica ieșeană – că menționarea paharnicului Lozonschi ar putea însemna „casa” lui²⁹.

Cu toate acestea, există un fapt care demonstrează fără putință de tăgadă că **paharnicul Lozonschi nu a murit în 1818**, cum pare a sugera acea inscripție: el trăia încă în 1821, când evenimentele l-au determinat, ca și pe alți mulți boieri moldoveni, să se refugieze în Bucovina. Cu familia și servitorii, s-a așezat în Suceava, unde era încă și la 2 februarie 1823, urmând să plece spre casă în primăvară³⁰. Probabil în cursul acestei șederi în Bucovina va fi putut să aprecieze calitatea învățământului de acolo și, ca urmare, a decis să-l dea pe „băetul Ștefan” la școala din Suceava.

Nici din documentele relative la soarta proprietăților sale ieșene nu am putut culege o informație mai precisă cu privire la data morții. La 9 noiembrie 1828, păhărniceasa Caterina Lozonschi se plângea de pricinile pe care i le iscase un loc de casă din mahalaua Feredeielor, rămas de la soțul ei³¹. În aceeași mahala se aflau și casele lui Lozonschi, scoase la vânzare în 1836 de vornicul Ștefan Catargiu, epitropul nevârstnicului fiu al răposatului paharnic, care avea nevoie de bani pentru îmbrăcăminte, hrană și învățătură. Epitropul nu reușea să valorifice „sineturile” cu care Lozonschi împrumutase bani, iar averea imobilă de care dispunea minorul însemna un loc sterp și o casă doar începută³². Nu cunosc soarta acestui fiu și a surorii sale, Maria.

²⁷ Biblioteca Academiei Române, *Creșterea Colecțiilor*, XIV, 1910, ianuarie-martie, cit. (*supra*, nota 6), p. 51 (Biblioteca Academiei Române, *Documente istorice*, CXXIV/31).

²⁸ Cf. Corneliu Istrati, *Catagrafia fiscală a Moldovei din anul 1820*, editor ~, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2011, p. 101.

²⁹ Ștefan S. Gorovei, *Un boier nemțean, ctitor la Iași, și neamul său*, cit. (*supra*, nota 2), p. 163.

³⁰ Teodor Bălan, *Refugiații moldoveni în Bucovina 1821 și 1848*, „Cartea Românească”, București, 1929, p. 85.

³¹ Biblioteca Academiei Române, *Creșterea Colecțiilor în anul 1905*, Inst[itutul] de Arte Grafice Carol Göbl, S[ucce]sor Ioan St. Rasidescu, București, 1907, p. 116. Locul de casă a ajuns în stăpânirea căminarului Procopie Florescu, de la care l-a cumpărat Mihai vodă Sturdza.

³² SJAN Iași, P. 439 (condica Sturdza), p. 257, 262. Mulțumesc d-lui profesor Mircea

Așadar, dacă moartea paharnicului-ctitor poate fi plasată, în lumina informațiilor prezentate, în intervalul februarie 1823 - noiembrie 1828, se poate accepta restrângerea acestui interval în funcție de data testamentului: **martie 1827 - noiembrie 1828**. Noi informații vor putea stabili data cu mai multă precizie.

Cred că revine specialiștilor în istorie modernă să continue cercetările cu privire la acest personaj, care mi se pare interesant cel puțin din două puncte de vedere: ridicat dintre răzeșii de la Ghigoești, stăpâni de pământ cu strămoși vechi, el a îmbrățișat o carieră funcționărească, slujind mai întâi în vistierie; rangurile boierești au venit apoi de la sine³³, ajungând chiar membru al Divanului domnesc³⁴. Și-a format o mică avere prin munca sa de scrib și cu înlesnirile slujbei și a înmulțit-o prin acordare de credite. Pământul și casele – care constituiau în chip tradițional partea de mândrie a unei averi – nu par să-l fi interesat în chip deosebit.

În al doilea rând, el a înțeles rolul științei de carte și – ca să folosesc o formulă actuală – a investit în cultură: pe cei mai apropiați de sufletul său i-a trimis la învățătură, netezindu-le astfel calea spre cariere productive. N-a fost, desigur, vina lui că amândoi băieții în care și-a pus încrederea au eșuat lamentabil. Și acesta este un fenomen general uman.

***

O săptămână după prezentarea acestei comunicări, d-l Lucian-Valeriu Lefter mi-a transmis – cu o amabilitate pentru care îi exprim și aici toate mulțumirile – un document identificat de d-sa în arhivele din Piatra-Neamț și care consemnează împărțirea unei jumătăți din satul Șofrăcești între răzeșii urmași ai vechilor „bătrâni”, cealaltă jumătate aparținând postelnicului Gheorghe Vârnav. Documentul³⁵ pare a fi o copie – dar probabil absolut contemporană – din 20 martie 1827.

Răzeșii de la Șofrăcești corespund în parte cu cei de la Ghigoești (numele Dabija, Giuncu, Lozonschi, Tebeică, Tiron). Este, desigur, urmarea unor încuscirii vechi, a căror descifrare nu poate face obiectul prezentelor note. Împărțea privește pe cei trei „bătrâni” care formau *jumătatea răzeșească* a Șofrăceștilor și care se

---

Ciubotaru pentru semnalarea acestui manuscris. Actele caselor (p. 260-261) încep cu un zapis din 29 ianuarie 1700 (loc vândut de Rubina, fata pitarului Cristea), care a rămas necuprins în masivul *corpus* de documente ieșene – cf. Ioan Caproșu, *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, III. Acte interne (1691-1725), editate de ~, Editura „Dosoftei”, Iași, 2000.

³³ În 1803 avea rangul de sulger – Corneliu Istrati, *Condica Vistieriei Moldovei la 1803*, editor ~, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2010, p. 287, 295, 307.

³⁴ Un act din 15 ianuarie 1814 (atestat pentru familia Leondari) este semnat de membrii sfatului domnesc, ultimul dintre ei fiind Iordache Lozonschi paharnic (Gheorghe G. Bezviconi, *Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru. Actele Comisiei pentru cercetarea documentelor nobilimii din Basarabia, la 1821*, publicate de ~, Fundația „Regele Carol I”, București, 1940, I, p. 95)

³⁵ SJAN Piatra-Neamț, *Fond Nicolae Stețcu*, inv. 161, F. 128, dos. 8/1927.

numeau **Gavrilaș Șoldan, Grigore și Ianache Șoldan**. „Bătrânul” Grigore (numit și **Gligorcea**) revenea Tironeștilor, care-l stăpâneau prin cumpărare, iar „bătrânul” Ianache Șoldan trebuia împărțit cu toți răzeșii, ceea ce înseamnă că probabil nu avusese urmași. Cel care ne interesează aici este, însă, „bătrânul” Gavrilaș Șoldan, în care pământul, săliștea, fânașul („cu spini cu tot”!) se împărțeau în părți egale între următorii răzeși: **Ștefan Lozonschi, Ioniță Lozonschi, Iordachi Lozonschi paharnic, Gligori Lozonschi**, și surorile lor **Ilinca Goroveiasa și Anița Ciocăneasa**. Înșirarea, repetată de patru ori, este importantă pentru trei chestiuni abordate în prima parte a acestor note: confirmă identitatea Ilincăi Lozonschi cu Ilinca Gorovei (anterior doar dedusă din alte informații), aduce numele de familie (Ciocan) al celeilalte surori și-l atestă în viață, se pare, pe paharnicul Lozonschi în martie 1827.

Dar acest document mai are o calitate: el deschide o perspectivă cu totul neașteptată pentru cunoașterea înaintașilor mai vechi ai personajului nostru, prin Șoldanii de la Șofrăcești, care au o cu totul altă istorie decât aceea a Șoldanilor de la Șoldănești, ramură a neamului Nădăbaico. Numele celor trei „bătrâni” din 1827 se regăsesc într-un document din 1641, prin care Vasile vodă Lupu a confirmat fraților **Enache, Gavril, Simeon, Vasilie, Gligorce și Vitol**, fiii lui Șteful Șoldan, cumpărăturile făcute la Șofrăcești pe Pârâul Negru, în ținutul Neamțului³⁶. Cu numele prea puțin modificate (Enache, Gavrilaș, Simion, Vasile, Gligorcea și Itul, fiii lui Șteful din Șofrăcești), îi regăsim la 1638, când același domn le confirma fraților o cumpărătură la Suhodol (Bacău)³⁷. Un document din 27 mai 1647 vorbește despre „Enachie, ficiorul îi Șoldăneasă din Șofrăcești” și pricina lui cu Ionașco, ginerele Purecioaci³⁸. La 28 august, când primea întărire pentru tot hotarul Șofrăceștilor, i se spune „Enachi din Șofrăcești, ficiorul îi Șoldăneasă”³⁹. Cu aceeași referire la mamă este menționat Gavril la 1632 („feciurul ai Șoldanése den

³⁶ DRH, XXVI (1641-1642), volum întocmit de I. Caproșu, Editura Academiei Române, București, 2003, p. 178-179, nr. 198 (acest document se află la SJAN Piatra-Neamț, în același *Fond N. Stețcu*, la fel ca împărțea din 1827 discutată aici).

³⁷ DRH, XXIV (1637-1638), volum întocmit de C. Cihodaru (†) și I. Caproșu, Editura Academiei Române, București, 1998, p. 464-465, nr. 499. V. și p. 70, nr. 69 (pricina Șoldăneștilor pentru Șofrăcești) și p. 319-320, nr. 325. Tot în grup sunt menționați la 1645: „ficioarii Ștefului Șoldan din Șofrăcești” – DRH, XXVIII (1645-1646), volum întocmit de Petronel Zahariuc, Marius Chelcu, Silviu Văcaru, Cătălina Chelcu, Editura Academiei Române, București, 2006, p. 167, nr. 211 (în indici, p. 643, este asimilat lui Ștefan Șoldan, boier din spița lui Pătrașco Nădăbaico).

³⁸ I. Tanoviceanu, *Articolul antepus eș, aș, iș, ȳ la numele proprii feminine*, în *Arhiva*, VIII, 1897, 5-6, p. 330 (documentul se afla atunci în arhiva lui Ernest Vârnav, proprietarul moșiilor Șofrăcești și Secuieni de la Roman; nu cunosc soarta acestei arhive). D-I Mircea Ghenghea mi-a facilitat consultarea acestui articol, comunicându-mi cu multă amabilitate imagini digitale; îl rog să primească mulțumirile mele cordiale.

³⁹ *Ibidem*, p. 331.

Șofrăcești”)⁴⁰, apoi, împreună cu Ionașcu, la 1637 („ficiori ’i Șoldăneasă de acolo”)⁴¹ și, împreună cu Enache, la 1644 („Enachie și Gavrilaş, ficiorii Șoldănesii”)⁴².

Nu cunosc soarta lui Enache Șoldan; deși a fost căsătorit⁴³, s-ar părea – în lumina documentului din 1827 – că nu a avut urmași. Gligorcea, a cărui parte din Șofrăcești a fost vândută unui Tiron, a avut un fiu, Toderășco Șoldan, care la 1709, împreună cu un nepot de vară primară (Adam armașul, fiul Mariei, nepotul lui Gavrilaş Șoldan), vindea un țigan stolnicesei Ileana Cantacuzino de la Pașcani⁴⁴. Dintre ceilalți frați, este posibil că unul s-a călugărit, devenind Hirotei Șoldan, egumen al Mănăstirii Voroneț⁴⁵.

Faptul că, atunci când este vorba de stăpânirea la Șofrăcești, acești frați Șoldan sunt arătați ca fii ai mamei lor indică, fără nici o îndoială, sursa drepturilor lor în acel sat. Un document din 1617, foarte prost tradus, îl cuprinde și pe Șteful Șoldan între urmașii lui Vlad Șofrac, descălecătorul satului și beneficiarul unui uric (azi pierdut) de la Alexandru cel Bun pentru stăpânirea Șofrăceștilor⁴⁶. În aceeași bogată posteritate se aflau și urmașii lui Anton Bașotă, a cărui fiică Crâstina se măritase cu popa Purice; fiul ei, Simion Purice, apare des în pricinile Șoldanilor pentru Șofrăcești. La 1632, se menționează că vistiernicul Șteful Șoldan vânduse o optime din Șofrăcești logofătului Pătrașco Bașotă, care de la mătușa sa Cristina Pucioae și dela fiul ei, Simion, mai cumpărase și alte părți în satele Bodești și Dăncești⁴⁷.

⁴⁰ *Ibidem*. Documentul din 31 iulie 1632 nu se află în *DRH*, XXI (1632-1633), volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și L. Șimanschi, Editura Academiei, București, 1971.

⁴¹ I. Tanoviceanu, *op. cit.*, p. 332. Documentul din 22 aprilie 1637 nu se află în *DRH*, XXIV, cit. (*supra*, nota 37).

⁴² *DRH*, XXVII (1643-1644), volum întocmit de Petronel Zahariuc, Cătălina Chelcu, Marius Chelcu, Silviu Văcaru, Nistor Ciocan, Dumitru Ciurea, Editura Academiei Române, București, 2005, p. 324, nr. 333. Mai departe, în document, sunt menționați „Enachie cu frații săi”. Împreună cu fratele Simion, Enache Șoldan este menționat și într-un document pe care Ghibănescu l-a datat „ante 7115”: Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, XX, Viața Românească S. A., Iași, 1928, p. 164, nr. 136 (datarea mi se pare cam timpurie).

⁴³ Soția sa era Nazaria, fata Măriuței, nepoata lui Potărniche – *DRH*, XXVIII, cit. (*supra*, nota 37), p. 368, nr. 429.

⁴⁴ Dumitru Zaharia, Emilia Chiriacescu, Corneliu Cărămidaru, *Colecția de documente de la Arhivele Statului Bacău (1424-1848)*, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1976, p. 39, nr. 81.

⁴⁵ *DRH*, XXIV, cit. (*supra*, nota 37), p. 64, nr. 64. Ca *Filothei Șoldan ot Voroneț* este înscris și în pomelnicul Mănăstirii Slatina: *Introducere la Inscriptiile medievale ale României. I. Orașul București*, cu studiu introductiv, repertoriu cronologic, note explicative, indicații bibliografice și indici, <volum alcătuit de> Alexandru Elian (redactor responsabil), Constantin Bălan, Haralambie Chircă, Olimpia Diaconescu, Editura Academiei, București, 1965, p. 328, nr. 284.

⁴⁶ *DIR*, XVII/4, Editura Academiei, București, 1956, p.120, nr. 158.

⁴⁷ *DRH*, XXI, cit. (*supra*, nota 40), p. 228-229, nr. 178.

Dintre frații Șoldan de la Șofrăcești, cel mai interesant este Gavrițaș, strămoșul direct al lui Iordache Lozonschi. El a fost căsătorit cu Mierla, fiica lui Gligorie Arbure din Vorona⁴⁸. A avut mai mulți copii, între care Darie – numit „fiul Arburoaiei de la Vorona”⁴⁹ – vindea în 1680 pământuri în ținutul Romanului⁵⁰. O veche genealogie a urmașilor lui Luca Arbure arată că, însurat cu Mierla, acest Șoldan a fost cunoscut doar cu porecla *Nemțeanul*⁵¹; conform acestei spițe, a mai avut și alți copii: Adam, Paraschiva (căsătorită Câmârzan), Toader (care a reluat numele Arbure) și un Adam; acesta din urmă se poate să fie, însă, *nepotul* lui Gavrițaș prin fiica sa Maria, acel armaș Adam de la 1709⁵².

Dacă „bătrânul” Gavrițaș Șoldan revenea doar lui Iordache Lozonschi și fraților săi, fără să vină la împărțeală și Vicoleşti, mulții lor veri primari dinspre tată, înseamnă că dreptul de moștenire le venea de la mama lor, care era – după cum ne încredințează spița din 1802 a Trudeștilor – Irina, fiica vornicului Tiron și a Mariei Toader Giuncu. Tironeștii de la 1827 sunt verii primari dinspre mamă ai fraților Lozonschi, copiii lui Ion Tiron, fratele Irinei. S-ar putea înțelege, din această succesiune, că înrudirea cu Șoldanii privea „bătrânul” Drăguica de la Trudești. Dacă raționamentul este corect, înseamnă că aceasta este filiera prin care, datorită căsătoriei lui Gavrițaș Șoldan „Nemțeanul”, strămoșii lui Iordache Lozonschi ajung la Luca Arbure și la toată boierimea epocii lui Ștefan cel Mare și a lui Petru Rareș.

Mai este un aspect interesant care merită relevat și discutat. Cum am spus deja, la 1827 o jumătate din satul Șofrăcești aparținea răzeșilor descendenți din frații Șoldan, iar cealaltă jumătate o ținea postelnicul Gheorghe Vârnăv (1754-1835). Or, și acesta din urmă era un răzeș de Șofrăcești, întrucât mama sa, Despa, cobora din neamul boierilor Purice⁵³, urmașii lui Simion Purice, fiul Crăstinei

⁴⁸ SJAN Bacău, VII/98, nr. 26 (1650 ianuarie 24), 47 (1668 august 11) și 55 (1670 iulie 21). Gligorie Arbure este atestat, cu fratele său Toader, la 1638: *DRH*, XXIV, cit. (*supra*, nota 37), p. 275-276, nr. 284.

⁴⁹ Arbureștii veacurilor XVII și XVIII sunt identificați mai ales prin raportarea la acest sat. În pomelnicul Mănăstirii Sf. Ilie a fost înscris „rodul lui Arbure ot Vorona” (I. Zugrav, *Biserica Sfântul Ilie de lângă Suceava*, în *MMS*, XLV, 1969, 10-12, p. 651). În ședința din 14 aprilie 2009 a CNHGS-I, d-na Elena Boncu a prezentat, la sugestia mea, o comunicare chiar cu acest titlu („*Rodul lui Arbure de la Vorona*”), care însă, din păcate, nu a mai ajuns la tipar.

⁵⁰ *CDM*, IV, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1970, p. 129, nr. 509.

⁵¹ Sever Zotta, *Semi-mileniul unui document de la Alexandru cel Bun și al satelor Bănila moldovenească și Igești din Bucovina (1428-1928)*, în *IN*, VII, 1928, p. 311.

⁵² V. mai sus, în text, și nota 44.

⁵³ Cf. documentul din 7 decembrie 1761 (7270), Biblioteca Academiei Române, *Documente istorice*, LXX/234: Neculai Vârnăv biv vel jitnicer avea pământ la Lăzești (Neamț) de la soacra sa Maria Puriceoae. Un cumnat al lui Vârnăv purta foarte ciudatul nume de *Limber Purice*. Documentul a fost semnalat, printr-un scurt rezumat cu data 1762 decembrie 7, de N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, adunate, publicate și întovărășite de o prefață de ~, I, Institutul de Arte Grafice și

Bașotă, cel menționat în documentul din 1617 ca unul care stăpânea acolo împreună cu toți urmașii lui Vlad Șofrac, între care și Șteful Șoldan⁵⁴. Cu alte cuvinte, la Șofrăcești **pământul a rămas vreme de patru secole în mâinile urmașilor întemeietorului aceluia sat** – unii boieri, alții răzeși. O cercetare amănunțită ar fi nu numai interesantă, dar și folositoare. Cu atât mai mult, cu cât urmașii lui Gheorghe Vârnăv au continuat să stăpânească pământul de la Șofrăcești încă un secol: posesorul documentelor folosite de Ioan Tanoviceanu în articolul său din 1897⁵⁵, Ernest Vârnăv (1858–1907), era strănepotul postelnicului de la 1827.

Mai este un amănunt care poate să pară amuzant. Postelnicul Gheorghe Vârnăv avusese o soră – numită Îlinca, la fel ca sora paharnicului Lozonschi! – care fusese măritată cu treti postelnicul Constantin Gorovei⁵⁶. El a avut, astfel, de-a face cu membrii a două ramuri ale acestui neam, înrudindu-se în grade diferite cu amândouă.

Rețelele de înrudiri și succesiuni constituie, după cum se vede, un domeniu întins pentru cercetări de mare folos în înțelegerea corectă a lungului nostru Ev Mediu. Iar în asemenea cercetări, genealogia rămâne, ca metodă de lucru, de neegalat.

Anexă

Testamentul lui Iordache Lozonschi

Dumnezeul cel vecinic, Părintele îndurărilor și Atotțiitoriu, din mila căruia învrednicindu-mă și pe mine, / robul său, Iordachi Lozonschi biv vel pah(arnic), a aduce până în vârsta aciasta a bătrânețelor în care mă aflu, / iar de acum giudecând că aproape este a plăți și eu opștiasca datorie cu întoarcire în

---

Editură „Minerva”, București, 1902, p. 457, nr. 95. Soția jîtnicerului Neculai Vârnăv se numea Despa, dar nu știu cine era tatăl ei: clucerul Gligoraș Purice (1722, 1723, 1724, 1739) sau, mai probabil, fratele său, postelnicul Ion Purice. Neculai și Despa Vârnăv sunt ctitorii bisericii Sf. Paraschiva din Secuieni, sat învecinat cu Șofrăcești.

Pentru neamul Purice: Ștefan S. Gorovei, „*Din Purice – Movilă*” și „*Barnovschi-Moghilă*”. *Două explicații (nu numai) genealogice*, în *ArhGen*, III (VIII), 1996, 3-4, p. 328-330 și notele 9-16; idem, *Gesta Dei per Stephanum voievodam*, în *Ștefan cel Mare și Sfânt. Atlet al credinței creștine*, carte tipărită cu binecuvântarea Înalț Prea Sfințitului Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților, Sfânta Mănăstire Putna, Editura „Mușatinii”, Suceava, 2004, p. 406-407, notele 72-76. V. și Lucian-Valeriu Lefter, „*Boierii noștri credincioși*”. *Conexiuni genealogice în sfatul domnesc al lui Ștefan cel Mare*, în *AP*, VI, 2010, 1, p. 262-263 și notele 72-75.

⁵⁴ V. mai sus, în text, și nota 46.

⁵⁵ Cf. *supra*, nota 38.

⁵⁶ Cf. Ștefan S. Gorovei, *O dilemă genealogică*, în *Prutul. Revistă de cultură*, S. N., VII (XVI), 2017, 1 (59); idem, *Istorie culturală – istorie familială. Un „cerc literar” de la cumpăna veacurilor XVIII și XIX*, comunicare în ședința din 14 martie 2017 a CNHGS-I.

pământul din / carile sânt venit, mai înainte până a nu mă agiunge sfârșitul cel neștiut de mine, și mai / înainte de toată altă băntuială, până încă îmi sânt și toate mințile întregi, socotind de cuviință a face și eu o legiuită împărțală și hotărâre, atât pentru moștenitorii miei clironomi, / cât și pentru toată stare avere me, câtă Domnul Dumnezeu m-au învrednicit a pute căștiga prin / ostenială și sârguința din tânăra me vârstă până acum, și ace ce să va mai pute spori, de ci/ne anume hotărâsc a să clironomisă și cum să s(ă) împartă după a me săvârșire din viață, cum și / darurile ce le hotărâsc unora și altora.

Iată dar cu a me bună voia, din tot / sufletul și cu tot cugetul hotărâsc a să urma în chipul cum prin diiața me aciasta arăt în gios.

Trupul meu, întâmplându-să a mă săvârși aice, în orașul Eșii, să s(ă) îngroape la bi/sărica cu hramul Sfântului Marile Mucenic Gheorghie, unde sânt și ctitor, cu arhieriei și adunare de preoți, / făcându-mi-să și toate legiuitile griji până la trii ani tot cu arhieriei și sobor de peoți, așijdere și la diz/groparea oasălor păcătosului meu trup iarăși să fie arhieriei și sobor de preoți. Iar întâmplându-mi-să sfârși/tul aiure, pomenirile toate să mi să facă tot cu arhieriei și bisăricii acie i să va da una mie lei pentru / a me vecinică pomenire.

Soției mele **Catrina**, după săvârșire me din viață, să i să dei lo/curile mele ce le am în Eș supt feredel despre Bahluiu după cuprindere scrisorilor și 5000, adică cinci mii / lei bani i toate straile ce le am făcute de mine i așternutul casăi și o fată din drepti robii miei / țăgani, să fie în veci a sale.

Fratelui meu **Grigorie** să i să dei una mie cinci sute lei și / **Smarandii**, fiicii sale, cinci sute lei.

Nepotului **Gheorghie** și nepoatelor **Marie** și **Catrina**, fiii / surorii mele **Anița**, să li să dei câte cinci sute lei.

Nepotului meu **Matei Goroveiu**, pe lângă toatechel/tuelile, supărare și buna priința ce am avut pentru dănsul cu învățatura meșteșugului condeiului moldovi/nesc și grecesc și pe lângă banii ce i-am dat, după izvodul ce am de la dănsul, să i să mai dei încă una mie lei, care bani, de vreme ce el să află cu patima beții, deodată nu i să vor încredința în mâna lui, ce din dobânda lor / i să va face haine până să va părăsi de ace urată patimă și atunci i să vor pute slobozi și capitile. / Fratelui său, lui **Ilie Goroveiu**, pe lângă banii ce i-am dat, i să vor mai da încă cinci sute lei și tot câte cinci sute lei să vor da fratelui lor **Sandu** și celoralante surori a lor, câte sânt în viață.

Lui **Ma/nolachi**, fiul fratelui meu **Ionit(ă)**, i să va da șasă sute lei, iar lui **Sandulachi**, fiul fratelui meu **Ștefan**, / una mie lei.

Trii mii lei să vor da **băetului Ștefan** ce să află dat de mine spre învățatura cărții la / școala de la Suceava după osăbit răvaș ce-l are de la mine, care bani vor sta supt bună păstrare până va ve/ni în legiuita vârstă, iar dobânda îi va fi și lui pentru hrana și îmbrăcăminte trebuincioasă.

Iar toată ceialantă avere a me, mișcătoare și nemișcătoare, până la cel mai puțan, va fi și să va stăpăni // de moștenitorii clironomii drepti, fiii miei Gheorghie și Marie, adică casăle cu tot locul lor în care mă / aflu șazăind i toate argintăriile și pojăjie casăi să fie a ficii mele Marii, dinpreună și / pe giământate din toți robii țăgani și pe giământate din toată suma banilor ce sânt față și din căți să / vor scoate din datoriile ce le am la unii și alții după răspundire zapisălor, scăzindu-să dările ce le hotă/răsc mai sus. Iar locul casălor ce-l am în dosul bisăricii Sfântului Mucenic Gheorghie și ceialantă pe giământate / din robii țăgani cum și ceialantă pe giământate din toată suma banilor ce sânt de față și din datorii /să fie a fiului meu Gheorghie. Asămine și toate părțile de moșii din toate hotarăle ce le am după / scrisori să fie iarăși a fiilor miei, împărțându-să drept câte pe giământate, fără a să înstrămbătăță unul pe altul.

Asupra cărora copii și a averii mele după multă creștiniască bunătate ce am văzut că are asupra / me cinstitul boer dum(nea)lui Theodor Balș vel log(o)f(ă)t și ca un ipochimen ce-i firește ferit de totul ceia ce vatămă / pe altul, las și rânduesc pe dum(nea)lui întâi sinepitrop ca unul ce mult mai dinnainte vreme, după rugăminte ce / i-am făcut, au înbrățoșat sprijinindu-mi bătrănețale și văzind mult agiutor la toate câte l-am rugat, fără / vre un interes și fără a priimi altă decât (după adivăr) buna cuvântare ce purure o am în inimă și în buze ca / Domnul Dumnezău să-l învredniciască a să vide scris în carte vieții și trupește, și sufletește. Și tot asu/pra d(umi)sali las a socoti unde și de mai ceri trebuința a să face încă vre un agiutor pentru pomenire sufletului meu / și ceia ce va gășă cu cale și de cuviinți, atât întru ertare de niscăi alți bani din dobănzile capetilor ce am / să eu, sau și vre un agiutor la vre un sfânt locaș dumnezăesc să s(ă) facă și să s(ă) împliniască fiind tot pentru a me / pomenire, ca pentru unul ce sânt cel mai păcătos om în lume. Și dum(nea)lui cinstitul boer binevoind a pri/mi sarcina aceștii sănepitropii de va socoti, dau d(umi)sali voia a rându din parte me un epitrop supt a d(umi)sali / supunere și ascultare la toate și pentru toate, până ce vor veni fiii moștenitorii miei în legiuita vărăstă și îș(i) vor primi părțale lor, capitile cu rodurile ce să vor adăogi până atunce, cărora fii împreună cu mult / puțan ce le orânduesc părțale lor, le las și părintiasca me blagoslovenie, aceia adică pe care și bunul / bătrănul Iacov o au lăsat fiiilor săi.

Vă înbrățoșăz genunchile a mari și a mici și rog cu / lacrimi pre toți de opștie ca la cele ce voi fi greșit oricui ca un om să-mi de iertare. Și din parte me zic ca Sfân/tul Dumnezău să erte pre toț(i). Iscălind diiata aciasta cu însuși(i) mână me făcută, nici sălit / de cineva, nici îndemnat prin vre o măgulitură nici de vre o sfiială. Care să s(ă) și păzască în veci nestră/mutată. Amin.

*LE TESTAMENT D'UN KTITOR JASSYOT: L'ÉCHANSON IORDACHE**LOZONTSCHI (1827)**(Résumé)*

En 2014, l'auteur a publié* quelques informations concernant l'échanson Iordache Lozonschi, fondateur (ktitor) d'une église de la ville de Jassy, qui porte encore son nom (St.-Georges Lozonschi). Son intérêt pour ce personnage est justifié aussi par une vieille parenté qui rattachait, à la fin du XVIIIe siècle et au début du XIXe, les Lozonschi à une branche des Gorovei. Le testament inédit, aimablement signalé par M. Mihai Dim. Sturdza, permet à l'auteur de revenir au sujet du personnage avec de nouvelles informations concernant sa famille et ses parentés (y compris les Gorovei, fils d'une de ses sœurs). Quoique descendant des răzeși (successeurs des nobles d'autrefois, mais possédant à l'époque des débris des anciens domaines ancestraux), la terre ne figure pas parmi les biens dont le partage devait être réglementé par ce testament. Les légataires – son épouse, son frère, ses neveux (fils et filles des frères et des sœurs), ses fils, un fils naturel – recevront surtout des grosses sommes d'argent, et les plus proches partageront ses biens immobiliers. Autour de ce testament, l'auteur a rassemblé plusieurs informations nécessaires pour éclaircir les origines de l'échanson Lozonschi et ses parentés.

[* Un boyard de Neamț, ktitor à Iași, et son lignage (en roumain), in Monumentul, XV. Lucrările Simpozionului Național **Monumentul – Tradiție și viitor**, Ediția a XV-a, Iași, 2013, volume coordonné par Mircea Ciubotaru, Aurica Ichim et Lucian-Valeriu Lefter, Éditions „Doxologia”, Iași, 2014, p. 155-166.]

Liste des illustrations:

- Fig. 1. Le testament de l'échanson Iordache Lozonschi (première page).
- Fig. 2. Le testament de l'échanson Iordache Lozonschi (deuxième page).
- Fig. 3. Du manuscrit copié par Matei Gorovei la 1817 (feuille 3, recto).
- Fig. 4. Du manuscrit copié par Matei Gorovei la 1817 (feuille 176, recto).

166
CXXXI

Handwritten text in a cursive script, likely a diary or account, covering the majority of the page. The text is dense and fills most of the page area below the stamp.

Fig. 1. Diata paharnicului Iordache Lozonschi (prima pagină)

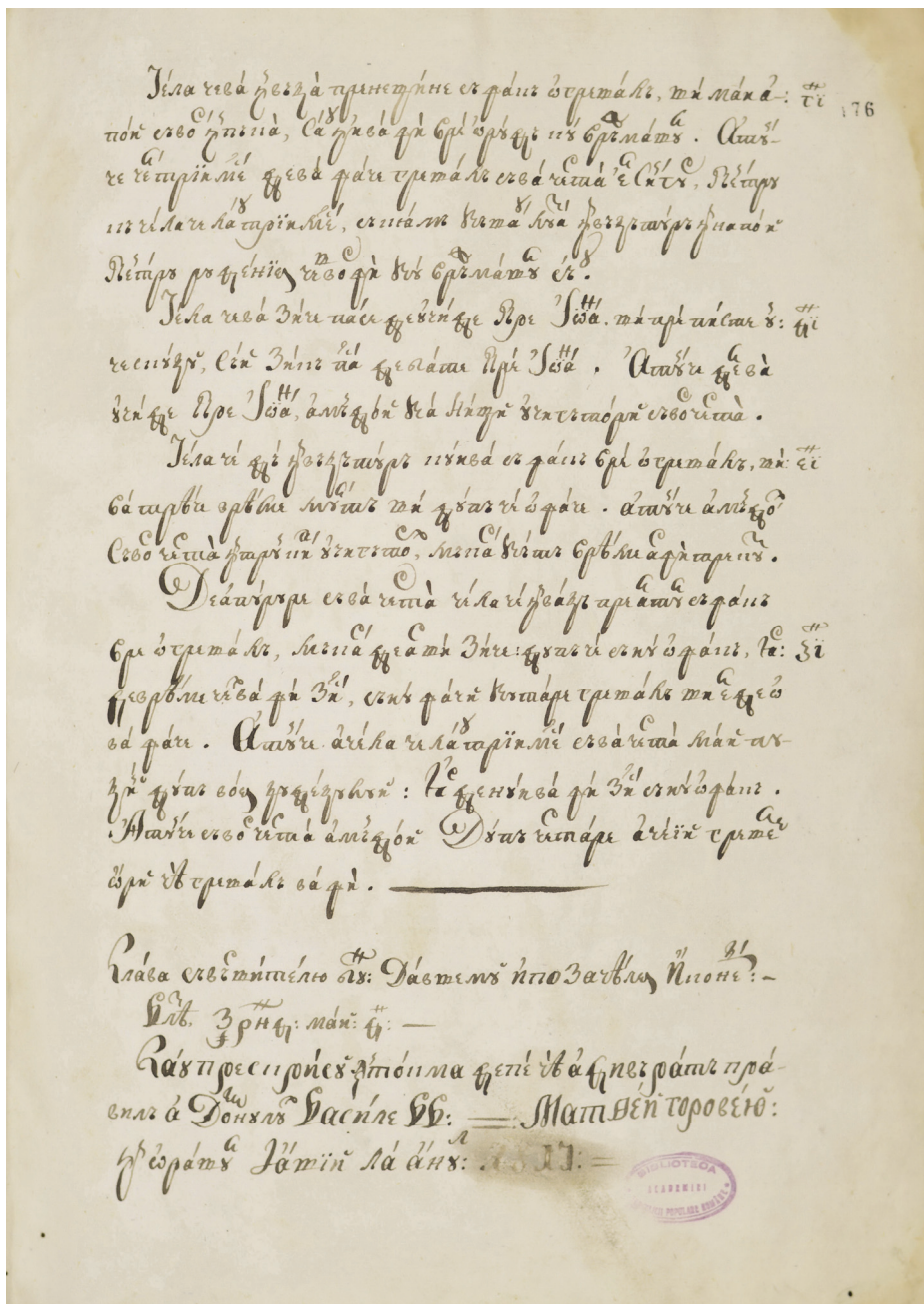

Fig. 4. Din manuscrisul copiat de Matei Gorovei la 1817 (fila 176 recto)